

NUKAN MAAMENI YENEYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan nei yene yiihu diɔ legbɔɔba laa, tɔlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɔnɛɛ nukan dɔɔi gaa maane yene nuan diɔ pɛli kweiwoo boi, diɔ laa di maameni la, yi di hwa ke jɛimaɔnɔn da mɔnɔ di hu, bɛ kele yenɛnuan kaa bɔi.

A ke tɔɔi gaa nukan nei yeneyii hu bɛ maane maa ɔ kɔnwɔ, hɔge nukan hwɛpa pɛnɛ hwɛ gwei tɛgɛ hemɛi iɔi hu jɛitɔwɔnuan diɔ.

A ke lɔɪɪɪa kele yepuɔ gehu bɛ maane gu hwanɪa tɛgɛ bɔi.

A ke lɔi kele hu nuan bowoo ba, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lɛlɛ jɛikulo, ye pɛnɛ ye di wɔɔ yii paane legbɔɔba laa hui.

A ke yene lɔi kele da ɲɔɔ kɔnɔn genɛi bɛ di liimu ɔ hɛgɛ nɛgbɔɔba lelei da tɔɔi gaa nei yene yii hu maa mɛni bɔi.

A ke gilipahie tɔnɔi ti hwilɛn nukan dɔɔi da ɲɔɔ legbɔɔba laa bɛ ge, ɔlɛ yaɓɛ ke a di liimu hɛgɛɛ a gbɔɔkɔɔ, yili bɛ a ge lɔi kele diwɔɔ ɲaakɔn genɛ ɔ bo yene.

Maane nuteitei, ɔ make a kɔɔma yɪɪa di gɔl diɔ, maakwɛli, da hutɔ bɛ da nɛgbɔɔba, da tɔɔi gaa nukan nei yeneyii hu di hee di kpanɲa kɛnaa kele bɛ, ɔ make bɛyi ɔ wɔ ɲaawooɔo kaa lai, yili kele bɛ gɛi yene bilibili gemɛi ɲɔ ɲaakɔn genɛi ɲɛi zea kaa Amɛlik lɔi hui, ɔ dɔn ɲaa ɲɛi laa a pɔlɔ kpalaɪa ɲɔ holo pou (10) gwɛlan nwaatɔnɔ pulu ɲun mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn ɲoo toloo 1

Nukan gele kaa pɛlɛ kaa tanɔn, yilɪɪa nu kɛle maawiyɛ pɛlɛ da tɔɔi gaa nei yeneyii hu kɛpɛlɛ kaalo tanɔn; di kɛmɛni a nukan ɲaa bɛ geɛ hwɛkɛli wɛlikɛmaa ɔ lɔ di luwai.

Dɔn ɲoo veele 2

Dɔn ɲɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn, guloju hwɛ ma ye ɔ ke a huwu mɛni, gu kɔlɔ kɛpɛlɛ, gu lawoo, ɲaala mɛni kɛna bɛlɛ, kilipahie huwu lɔpe, ɲɛi hu yii bo pɛlɛ ba, hɛn jɔlɔbo pɛlɛ pɔ da nukaapɛlɛ da zɛgɛi, ye ɔ ke a hulonu da nɛnu yilipulu, ye ɔ ke lɔi gaa gbɔɔba ju mun, ye ɔ ke a lɔi yi gaa nii mɛlan nɔi yemu a ju mun dɔn ɲɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn.

Dɔn ɲoo zaaba 3

Maala kaa nukele yɛi ɔ yeneke, ɔ legbɔɔba laa hɔlɔbo, ɔlɛ gbinimaa ye kɔɲɔ.

Dɔn ɲoo naan 4

Nuta hwa pɛli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɠu lɔpe da kɛ.

Dɔn ɲoo nɔɔli 5

Di hwɛ kia pai nuta mɔnɔboi, di hwɛ kia pai mɛni ɲaanwana laai nuta ba, yi a nu kulo nulaa hu ɔlɛ eyɛ mɛlekɛɛ mɛ.

Dɔn ɲoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpe gele, maane nu kele ɲɔ kaa lonna, ɔ ke a gɔlɔn ɲaa ma.

Dɔn ɲoo mɛihwɛle 7

Nu kele pɛliai a ge tɔn niila jɛ tɔnɔ mɛi. Nu kele hon bɛlɛ kaa tanɔn nukan maatɔn ɲɛi liila.

Dɔn ɲoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yɛi ɔ li kititɛgɛ pɛlɛ la; a gaa ye maameni ye ɔ piliju.

Dɔn ɲoo mɛinaan 9

Di hwa nu too gahwɛ ɲa, yi ɲun vɛ mai. A wwalakɛti di maakwiya ɲɔɔ lɔɪɪa gahwa mɛni ɲɔɔ pɛlɛhu.

Dɔn ɲoo bou 10

Maala ka nukele yɛi, ɔ ɲɔɔ tian makɔɲɔ kititɛ gɛ pɛlɛla, ɔlɛ dian ti ɔ ke a kɔlɔn ɲaa ɔ make mɛni lɔpɛɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ŋoo boukɔutanɔn 11

Nui lɔpee da mɛniɲɔŋɔ laahe ŋɔ, mɛniti hwa pɛli kɛi a ɲɔn, yi ɲɔn ti hwɛ kɔlɔn ni ponɔɲa kitikɛpɛlɛ la, maakɔŋɔnuaan ŋɛi ba.

Tɔn hwa pɛli nui lɔpe honji mɛnita ba yiyai mɛni ti kɛi lowai, dɔn ti hwɛ kɛ laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mɛ a laa nui ti mɛi, ɔ make a kwia.

Dɔn ŋoo boukɔu hweelɛ 12

Nuta hwa naa lɔ mɛlan nii pɛlɛ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, ŋɛi bɛlɛn mɛni hu, da gbiniba mɛni tamaa hu, naa kala pɛlɛ ɲɔ.

Dɔn ŋoo boukɔu haaba 13

Maala kaa nukele yei ɔ hiɛ a niibapɛlɛ, ɔlɛ ɔ he niiba kɛnaa ŋɔ lɔi hu.

Maala kaa nukele yei yɛ pɛli kulɔi lɔi lɔpe hu, ɔ make gbɔɔ lɔi, ɔlɛ ɔ pɔnɔ ɔ ɲa gbɔɔ lɔi ti hu.

Dɔn ŋoo boukɔu naan 14

Nui lɔpe da ŋɛikɔu kpɔlu jeei, maala kaa ŋɛi ɔ maakilɛ lɔi takpɛli hu, yiyɛn nɔiti a pɛli ŋɛe hee mu.

Maakilɛlaa ti hwa pɛli tɛŋɛi mɛni nɔŋɔn kɛmun gbɔɔkpɔ ɲɔ yi hwɛ ba lɔi ŋun ma mɛniɲɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu lɔɔli 15

Maala kaa nukele yei ɔ lɔi lonna hɔlɔbo.

Di hwa pɛli lɔilonna kulɔi nu yei hulu mɛni hu ɔlɛ maala hwɛ ŋɔnɔ nu yei hwɛ ŋɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumɛida 16

Nɛɛnu da hulɔnu da hɛli kpilayɛla da di laŋayɛla da pɛli hee di kepɔ guloju hwɛ ma yɛkɛ la a huŋu mɛni, lɔilon na mɛni, ɔlɛ yala pɛlɛ mɛni. Di pɛliɛ a di ke niiboɔ ti hu, ɔ make di taŋai lowai.

Lɛgbɔɔba da laana bɛ a hilɛtai laa ma.

Pɛlɛn mɛ ba a kpɔmaayi hɔɔtɔma, ɔlɛ maala ka ŋɛi gbɔmayii ti da nɔi ŋɛitɔwɔ nuaan di maakɔŋɔn.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihweelɛ 17

Nukan lɔpee ɲɔlɔbo hɛn gaa a ɔɔ, ɔ make g boukɔuaa kpɔn ju.

Di hwa nu yɛe kpilan di hwɛ ɲɔlɔbo hɛn gulo ŋɛi.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpee a pɛli gbɔwɔ kilipahia kɛi, niiba yiiɔ pɛlɛ hu. Mukulaa ba a pɛli niiba kalan gɛi, ɔ niiba yiiɔ juwu yii ɔɔ pɛlɛ hu.

Dɔn ŋoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpee gɛlɛ yei ŋɔ kilipahie lɛ ɔ gweiwoɔbo, ɔ gilipuju kwɛli, ɔ ɲɔlɔbo ɔ nɛi nuta kpɛli ŋaa diɔ kɛnakele yi ŋɔu hwa kɛ ju.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ 20

Maala kaa nukele yei ɔ ŋundɔ kɛ, ɔlɛ ɔ kpɔn naa liilaa hu.

Di hwa nu yɛe kpɛlan di hwɛ nɔ kpɔn ju.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ kɔu tanɔn 21

Maala kaa nukele yei, ɔ tɔɔi hɔlɔbo ŋɔ lɔi ɲawoɔbo mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpinii, ɔ kɛ nui a ŋɛe lɛmai.

Maala kaa nukele yei, ɔ kolokɛ gahanama ba ŋɔ lɔi hu. Yiyɛn nuta hon bɛtlɛ hwa tɛŋɛ mɛlan ma.

Lɔilonnii kilipahia pɛlɛ bɛ lɔi ɲawoɔɔ a kuloju. Gilipahia ti a kɔlɔn nɔi nɔi ɲawoɔbo nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kɛlɛ laamaawoo.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔuweele 22

Nu kele kɛmɛni a kpɔnjuyii bo mun mɛ gɛ, yɛ kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti bɛ maanɛ ɔ pa bo a yeelaholon; yelɔgei, kaalɔnnaa, ɛlɛ mɛni kɔlɔn ŋa.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu haaba 23

Maala kaa nukele yɛi ɔ kolo kɛ, ɔ niiba kolokɛ tɛlinmo da paanɛ pɛlɛ mɛi; ɔ gɛ hwɛ pa kɛ a nui kolo hwɔ ma.

Nu kɛkolo bɛ maanɛ di zalama; ɔ kɛ a hulonu da nɛnu.

Kolokɛmun lɔpee a pɛli kolokɛnuan maakɔŋa kpɔn naai; a wala kɛti ɔ to da hu.

Kolokɛmun nɔpee maala kaa pɛi ɔ viito, ɔ niiba pɛlɛ ŋaa kɛ. Gɛ kolo kɛi nowai ŋɛn ɔ kɛ a dɔɔ; ɛlɛ yilipulu ŋɔ hwito lowai yɛ hala ma.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu naan 24

Maala kaa nukan pɛi ŋɔ yii ɔ kɛ a bɛliya ju, gɔlɔi hwɛ toa pono, yaa da nainuaan di kɛ di paanɛ hu; yii hwilɛnna: kɔnɔn mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, bɛlɛ di maamɛni walawala pɛi kulo mɛni kele ba.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu lɔɔli 25

Kolo a wala kɛ pɛi, ŋɔn a pɛlɛma, kolo hwaa kpɛ pɛi, kalanɛnnaa a jɔlɔbo, a pɔlɔ, a wala kɛti mɛni ta kpɛli a pɛlɛma, yi hwa pɛli gbɔɔmu, maala kaa pɛi yi maakpɔmaa ɔ bo.

Maala kaa logaa laa da lokolo di yɛi di kpɔmaa hɔlɔbo. Gbɔmaa ti a pɛli kɛi logele ba, ɔ make a wɛlilon.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu mɛida 26

Maala kaa nukele yɛi di juto. Juto ti hɔŋɔ hwɛ ma, yi kpɔ hwilɛn maakwɛli kɔwɔtɔɔ ba. Maanɛ kolo maakwɛli lakwɛli ɔ kɛ kɛna kɛlɛ. Maanɛ lakwɛli kɛnɛ kɛɛ laa ɔ kɛ kɛnaa kɛlɛ tɔwɔ, nui lɔpe gɛ hwaŋa a kɛ pɛi.

Maakwɛli ŋun ma ya ba ɔ nukan holoon naa bo, ɔ dɔɔ gaa pɛi yɛnɛ yii hu maawiye. Ya bɛ maanɛ ɔ wooman, ŋɛimaa hwɛli, da wɛlikɛmaa di lɔ lɔi kɛlɛ lowai, huwu ŋaa kɛlɛ lowai ɔ gɛ liila ɔ kɛ diyɛi.

Maala kaa a longaanuaan yɛi di di loni huto pɛlɛ lɛn.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔumɛihweele 27

Maala kaa nukele yɛi ɔ gɛti kɛ nɔi ŋɔ tɛtɔwɔ laa kpaalɛ mɛi, ɔ pɛlima ɔ dɔlɔ kulo.

Maala kaa nukele yɛi bɛlihɛn, gulohɛn, maa ɔ kɔŋɔ.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yɛi, ɔ gɛtikɛ, yɛ dɔn ŋoonaa pɛi bo di lɛ di kpaalɛ mɛi.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu mɛinaan 29

Nu yaakpɛli gɛti kaama kpɔmaa yii hu. Maahɔlɔbo gbɔmaa yii ti bɛ a pɛli ŋɔ nukan naa laakuloi a nele.

Tɔɔi gaa nu yɛi yɛnɛyii hu da ŋɔ lɛgbɔba laa, maala kele hɔlɔboɔ ŋɛn lɔ gaama, ya ba a mɛlaa diwɛi kɔwɔtɔi, kpɔmaa yii hu yi hulu mɛni hwɛ laa.

Maala ŋaa ti da lɛgbɔba ŋaa ti, gɛ pɛlɛ hwa pɛli kɛi a juwu takpɛli yi yɛnɛ kele puɔ gɛba hwɛ mo li.

Dɔn ŋoo bouhaaba 30

Kpalɛ ta kpɛli hwɛ laa yi a pɛli dɔn ŋaa pɛi maamɛni piliju, yɛ nu ŋɔ tɔɔ gaa pɛi yɛnɛyii hu da ŋɔ lɛgbɔba laa kuloi pɛi: yɛ ɔ kɛ a lɔi, a kpɔn, ɔ make gu tɛitɛi.